

6 §

Länsstyrelsens åläggande för kommun att bygga ut allmän dricksvattenanläggning har upphävts då vattenförsörjningen inte kunde anses avse ”ett större sammanhang”.

En grupp fastighetsägare i Långaröd i Hörby kommun hemställde genom en år 2004 till länsstyrelsen i Skåne ingiven skrivelse, att länsstyrelsen skulle ålägga Hörby kommun, att låta installera vatten och avlopp enligt en av kommunen begärd utredning. Genom länsstyrelsens beslut den 2 maj 2005, förelades Hörby kommun med stöd av 2 § lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, va-lagen, att sörja för eller tillse, att en allmän anläggning för vattenförsörjning kom till stånd i de delar av Långaröd som hade markerats i bilaga till beslutet. Utbyggnaden skulle vara färdigställd senast den 1 juni 2008. Av länsstyrelsens motivering framgår att förhöjda halter av nitrat och bekämpningsmedelsrester förorenade dricksvattnet. Samtidigt anförde länsstyrelsen i skälen för sitt beslut, att det inte förelåg något behov med hänsyn till hälsoskyddet, att ordna avloppsfrågan i ett större sammanhang för det aktuella området.

Därefter har genom beslut den 12 mars 2008 länsstyrelsen prövat ett yrkande från Hörby kommun om omprövning av det nyss redovisade beslutet av länsstyrelsen av den 2 maj 2005 såvitt avsåg kommunens skyldigheter i fråga om vattenförsörjning. Länsstyrelsens omprövningsbeslut innebar ingen annan ändring i sak än att tidpunkten för verksamhetsområdet för vattenförsörjning flyttades fram till den 1 december 2008.

Kommunen överklagade omprövningsbeslutet till va-nämnden.

Kommunen yrkade i första hand att va-nämnden skulle upphäva länsstyrelsens beslut av den 2 maj 2005 och den 12 mars 2008 om inrättande av verksamhetsområde för vattenförsörjning och i andra hand, att va-nämnden skulle ålägga kommunen att under en treårsperiod visa att det inte föreligger risk för människors hälsa eller miljö och att va-nämnden, när denna utredning är genomförd, på nytt skulle pröva länsstyrelsens beslut.

Länsstyrelsen bestred yrkandena.

Kommunen anförde: Långaröd är en liten by som är belägen ca 15 km sydost om Hörby tätort. Ca 2 km öster om Långaröd ligger Önnköping, där bor ca 180 personer, och där finns verksamhetsområde för vatten och avlopp. I Långaröd bor ca 30 personer och i samhället finns det 16 bostäder samt en skola med ett 80-tal elever jämte skolpersonal. Vattenförsörjningen till skolan sker via en bergborrad brunn som är belägen intill skolan och vattnet renas där genom kolfilter. Vattenförsörjningen för de flesta fastigheter sker via enskilda brunnar, grävda eller borrhålor. Fem fastigheter samt kyrkan är anslutna till en gemensam brunn som är belägen vid gamla skolan (Långaröd 1:27). – Till en början gäller att inrättandet av en allmän dricksvattenanläggning framstår som uppenbart onödigt eftersom de åsyftade miljö- och hälsoskyddsmässiga effekterna kan åstadkommas på ett annat och mindre ingripande sätt. Dessutom kan inte en

utbyggnad av det allmänna nätet anses svara mot vattentjänstlagens krav på hushållning med naturresurserna, särskilt inte mot bakgrund av det begränsade antal fastigheter som det är fråga om och lagens förarbeten som talar om ett minsta antal av 20 till 30 fastigheter inom ett verksamhetsområde. Härutöver gäller att det primära ansvaret för miljöarbetet på en fastighet vilar på fastighetsägaren själv och inte kommunen, vilket uttryckligen framgår av 9 kap. 9 § andra stycket miljöbalken och 33 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. I dessa paragrafer framgår att fastighetsägaren själv har ansvar att vidta åtgärder som skäligen kan krävas för att hindra uppkomsten av eller undanröja olägenheter för människors hälsa, dvs. varje fastighetsägare har normalt sett själv ansvar för den enskilda vattentakten och dess vattenkvalitet. I målet är det alltså fråga om ett fåtal fastigheter, vars antal inte ens kommer upp i det minimiantal som förarbetena förutsatt. Det måste ankomma på var och en av fastighetsägarna att tillse att vattenförsörjningen kan lösas i godtagbara former. Således tar kommunen själv fullt ansvar för att skolan har tillgång till fullgott vatten genom en egen reningsanläggning. Reningsanläggningen för skolan har som nämnts kompletterats med ett aktivt kolfilter för att reducera dricksvattnets eventuella innehåll av bekämpningsmedel. Vattnet laboratoriekontrolleras regelbundet och svarar mot kraven i livsmedelsverkets föreskrifter. När behovet av en allmän dricksvattenanläggning bedöms kan man inte heller bortse från att vattentjänstlagen inte ger huvmannen några möjligheter att tvinga de berörda fastigheterna att anslutas till anläggningen. Risken är därmed överhängande att fastighetsägarna löser dricksvattenfrågan enskilt, trots en betydande investering för kommunen och va-kollektivet. – De förekomster av bekämpningsmedel som länsstyrelsen lagt till grund för beslutet har i huvudsak härrört från skötseln av kyrkogården, men i den hanteringen har man på senare år övergått till ättika, som är biologiskt nedbrytbart. Enligt det analysprotokoll som finns att tillgå på kommunen är vattenkvaliteten i endast en bergborrade brunn i nuläget bedömd som otjänlig på grund av bekämpningsmedel. I ytterligare en bergborrade brunn har bekämpningsmedel kunnat uppmätas, men inte i sådana halter att vattnet bedömts som otjänligt. Däremot finns inga aktuella uppgifter om hur statusen är för övriga brunnar i området. I området finns totalt åtta borrade brunnar och fem grävda. Det har visat sig att vattnet går att rena med kolfilter, då skolans vatten numera bedöms som tjänligt efter det att kolfilter har installerats. – För det fall länsstyrelsens beslut står sig gäller att Långaröd är så beläget att särtaxa kommer att bli nödvändig. Vidtagna utredningar ger vid handen att kostnaden för varje enskild fastighet skulle bli ca 180 000 kr exklusive moms. När de boende en gång skickade in sin begäran till länsstyrelsen antog de att ett föreläggande från länsstyrelsen skulle avse både vatten och avlopp. De hade då inte heller någon kunskap om att kommunen kunde besluta om särtaxa för området. Nu är det inte längre någon i Långaröd som vill ha en anslutning till kommunalt vatten, utan det är avloppsfrågan som fastighetsägarna vill ha en gemensam lösning för, och då närmast genom en gemensamhetsanläggning, något som framgår av deras skrivelser till länsstyrelsen med begäran om omprövning av länsstyrelsens tidigare beslut. När det gäller vattenförsörjningen är dock de boende i Långaröd villiga att låta installera kolfilter för att ta bort eventuella föroreningar ur vattnet. – Grunden för att överklaga är alltså sammanfattningsvis de boendes vilja, dricksvattenkvaliteten, ny lagstiftning och kostnadsbilden. Det är kommunens uppfattning att såväl samhällsekonomiska som miljö- och hälsoskyddsmässiga

skäl talar för att småskaliga lösningar bäst svarar mot behovet av att lösa dricksvattenfrågan för ett på orten ändamålsenligt sätt.

Länsstyrelsen anförde: Länsstyrelsens roll i sammanhanget är tillsynsmyndighetens och ärendet är ursprungligen anhängiggjort vid länsstyrelsen av fastighetsägarna själva. I området har prover tagits varvid såväl nitrater som bekämpningsmedel belagts i halter över gällande gränsvärden. Därtill kommer att det finns ett större antal bristfälliga enskilda avloppsanläggningar i området som inte är åtgärdade trots påpekanden. Från ett antal av de icke åtgärdade avloppen tränger föroreningar ut i grundvattnet. Härutöver förekommer inströmning av lakvatten från begravningsplatsen i akvifererna, vars miljö- och hälsopåverkan inte är närmare utredda. [En akvifär är en geologisk bildning som lagrar grundvatten med så stor lagringskapacitet och så stor genomsläpplighet att grundvattnet kan utvinna ur den i användbara mängder. I en akvifär kan det finnas ett eller flera grundvattenmagasin. *Va-nämndens anm.*]. – Länsstyrelsen har bedömt att dricksvattenfrågan bäst tillgodoses genom en lösning i ett större sammanhang, men däremot har man aldrig haft några synpunkter på hur behovet bäst skall lösas från tekniska utgångspunkter. Länsstyrelsen har inga formella möjligheter att ställa några krav på fastighetsägarna hur de skall sköta och underhålla sina egna brunnar och vattenförsörjning. Visserligen kan det i och för sig tänkas att kolfiltrering kan innebära ett tillräckligt mått av rening, men alla reningsanläggningar kräver dock tillsyn och underhåll av framför allt filteranordningarna. I en allmän anläggning sköter huvudmannen underhållet genom fackkunnig personal, medan man av erfarenhet vet att det ofta är svårt att över tid upprätthålla standarden i småskaliga enskilda kolfilteranläggningar. – Visserligen är länsstyrelsens införstådd med uttalandet i vattentjänstlagens förarbeten om det kritiska antalet fastigheter för ett verksamhetsområde, men i förevarande fall är en sådan koppling till fastighetsantalet mindre relevant eftersom det i samhället även finns en skola med ett åttio-tal elever och femton anställda liksom en förskola. – En av brunnarna i samhället är för närvarande kategoriserad som helt otjänlig. De brister som tidigare föranlett anmärkningar mot brunnen som förser skolan med dricksvatten är numera åtgärdade.

Va-nämnden yttrade: Enligt 51 § lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster, vattentjänstlagen, utövar länsstyrelsen tillsyn över att kommunen fullgör sin skyldighet enligt 6 § samma lag, nämligen att tillgodose behovet av vattenförsörjning. Länsstyrelsen får förelägga kommunen att fullgöra skyldigheten. Länsstyrelsen har genom beslut den 12 mars 2008 i ett omprövningsbeslut beslutat att inte ändra sitt tidigare beslut från den 2 maj 2005. Kommunen har överklagat omprövningsbeslutet. Detta innebär att va-nämnden nu prövar hela saken, dvs. också länsstyrelsens tidigare beslut (jmf RÅ 1996 ref. 51).

Frågan om skyldighet för Hörby kommun att bygga ut sin allmänna anläggning för vattenförsörjning till att omfatta ett antal fastigheter i Långaröd skall alltså prövas mot 6 § vattentjänstlagen. Av bestämmelsen framgår bland annat att om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning i ett större sammanhang för en befintlig bebyggelse, skall kommunen bestämma ett verksamhetsområde och se till att behovet snarast tillgodoses genom en allmän va-anläggning.

Enligt 6 § vattentjänstlagen är en kvalifikation att va-försörjningen skall ordnas ”i ett större sammanhang”. Med detta avses att utbyggnadsskyldigheten i regel inte tar sikte på ett fåtal fastigheter, utan skyldigheten anses normalt innefatta mer omfattande åtgärder, när det inte är fråga om en befintlig anläggning. Uttrycket ”i ett större sammanhang”, som fanns med redan i 1955 års va-lagstiftning, VAL 55, har behållits i såväl 1970 års va-lag som den sedan år 2007 gällande vattentjänstlagen. I litteraturen har angetts, försiktigtvis, att viss ledning vid tolkningen av uttrycket möjligen kan hämtas från departementschefens uttalanden i propositionen till VAL 55 (Qviström: Vattentjänstlagen – en handbok, 2008 s. 50). Departementschefen säger i propositionen 1955:121 (s. 61) att ett antal av 20-30 anslutna fastigheter kan tänkas utgöra ett antagbart minimum, som dock bör kunna minskas, om bebyggelsen ligger så samlad, att sanitära synpunkter i högre grad gör sig gällande. Uttalandet återger visserligen äldre va-lagstiftning, som var inriktad på förekommande av sanitär olägenhet, men det sagda torde enligt nämndens mening fortfarande kunna tjäna till viss ledning, dock främst när fråga är om ”skyddet för människors hälsa” som saken har formulerats i vattentjänstlagen.

Länsstyrelsen har således motiverat sitt beslut med att det föreligger problem med såväl förhöjda nitrathalter som bekämpningsmedelsrester i dricksvattnet och har särskilt pekat på att samhället inrymmer en skola med ett 80-tal elever jämte skolpersonal.

Va-nämnden konstaterar att samhället Långaröd i aktuellt avseende inrymmer ett femtontal fastigheter. Samhället är beläget ca 15 km från kommunens centralort och knappt ett par kilometer från närmaste allmänna anläggning för vattenförsörjning. Frågan om utbyggnad av den allmänna anläggningen aktualiserades hos länsstyrelsen på grund av att fastighetsägare i Långaröd vänt sig dit, dock främst för att få avloppsfrågan löst såvitt nämnden uppfattat saken. De boende har därefter motsatt sig att den allmänna anläggningen byggs ut, därför att den avses omfatta enbart vattenförsörjningen och detta med tillkommande höga anläggningsavgifter.

Till saken hör att en fastighetsägare inte har någon skyldighet enligt vattentjänstlagen att ta huvudmannens tjänster i anspråk eller att ens ansluta fastigheten till det allmänna nätet. Faktisk anslutning kan bara framtvingas med hjälp av hälso- och miljöskyddslagstiftningen. Frågan i målet är därför endast om förutsättningarna för att inrätta ett allmänt verksamhetsområde för vattenförsörjning föreligger.

Nämnden konstaterar att ingenting tyder på att förhållandena i Långaröd i fråga om vattenförsörjning är annorlunda än för andra mindre samhällen på den skånska landsbygden. Vattenförsörjningen till skolan fungerar ostridigt utan anmärkning. Utredningen ger inget besked om hur många fastigheter i samhället som har otjänligt vatten eller vatten med anmärkning. Va-nämnden kan därför inte utgå från annat underlag än vad utredningen visar, nämligen att det är enstaka fastigheter det är fråga om. I den utsträckning vattnet till några fastigheter inte är tjänligt eller anmärknings mot vattenkvaliteten förekommer, verkar inte problemen vara större eller av annan omfattning än att sakerna kan åtgärdas, utan att det skall anses vara en allmän angelägenhet. Att ålägga en

kommun att i fall som förevarande inrätta en allmän vattenförsörjning skulle i praktiken innebära en allmän kommunal plikt att alltid svara för vattenförsörjningen i de fall ett begränsat antal fastigheter i ett mindre samhälle inte försörjs med tjänligt vatten. En sådan ordning kan inte anses svara mot lydelsen i 6 § vattentjänstlagen, att kommunens skyldigheter inträder i de fall vattenförsörjningen behöver ordnas i ett större sammanhang. Länsstyrelsens båda beslut skall därför upphävas.

Va-nämnden upphävde länsstyrelsens båda beslut.

Beslut 2009-09-21, BVa 42

Mål nr Va 39/08